

Rönensansa Geçiş

Servet Tanilli'nin *Yüzyılların Gerçeği ve Mirası* kitabının ilgili bölümleri Eren Buğlalılar tarafından özetlenmiştir.

İçindekiler

Rönensansa Geçiş.....	1
1 - XVI. Yüzyılda Avrupa.....	2
BÖLÜM I.....	2
Feodal Düzendeki Kapitalizme	2
Üretim Araçlarından Kopuş: Ücretliler	3
Tarımda ve Ticarete Kapitalist Gelişimler	3
Yeni Sınıflar ve Yeni Siyasal Yapı	3
Mutlakiyet ve Kapitalizmin Doğuşu.....	3
BÖLÜM II.....	3
Büyük Coğrafya Buluşları ve Sömürge Fethinin Başlangıçları	3
Nedenleri.....	3
Portekizliler	4
İspanyollar	4
Sömürge İmparatorlukları.....	4
İspanyollarla Portekizliler	4
İngiltere, Hollanda, Fransa ve Rusya.....	4
Coğrafya Buluşlarının Sonuçları	5
BÖLÜM III	5
Yeni Bir Düşünce ve Sanat: Rönesans.....	5
YENİ BİR DÜNYA.....	5
Rönesans ve Sosyal Gerçeklik	5
İtalyan Hümanizması	5
İTALYA DIŞINDA HÜMANİZMA.....	5
Shakespeare ve Cervantes	6
Hümanizmanın Bunalımı	6
FELSEFE VE BİLİM	6
Yeni Platonculuk ve Pomponazzi Akılcılığı	6
Yeni Bilimsel Görüş.....	6
YENİ POLİTİKA	6
SANATIN YENİ UFUKLARI.....	7
İtalyan Rönesans'ının Doruğu	7
Öteki Avrupa Ülkeleri	7
BÖLÜM IV	7
Eskiden Yeni Dine: Reform.....	7
REFORMUN KAYNAKLARI.....	8
Kapitalizm ve Reform	8
Soylular, Halk ve Reform.....	8
Hümanizma ve Reform.....	8
Kilise ve Reform	8
LUTHER'CI REFORM	8
Martin Luther (s. 96-97-98).....	8
Sosyal - Siyasal Görüşleri	9
Luther'ci Reformun Aşamaları ve Tarihsel Sonuçları.....	9
Halktan Gelen Reform.....	9

CALVİN'CI REFORM	9
İngiltere'de Reform: Roma'yla Kopuş ve Sonuçları	10
Katolik Tepkisi	10
Cizvitler Tarikatı	11
BÖLÜM V	11
16. yy.ın İlk Yarısında Almanya ve Köylüler Savaşı	11
16. yy.ın İlk Yarısında Almanya	11
16. yy. Başlarında Almanya'da Siyasi ve Sosyal Durum	11
Köylüler Savaşı	12
BÖLÜM VI	12
Kapitalizmin Palazlanması ve Mutlak Monarşilerin Oluşumu	12
Mutlak Monarşilerin Gelişmesi ve Koşulları	12
Çeşitli Etkenler	12
Burjuva ile Soylu Mücadelesi ve Mutlak Monarşi	13
Mutlakiyetin Sınırları	13
EN GELİŞMİŞ ÖRNEK: FRANSIZ MONARŞİSİ	13
Kralın Etki Araçları	13
Mutlakiyet, Toplum ve İktisadi Yaşam	13
Fransız Mutlakiyetinin Sınırları	14
İLİMLİ MONARŞİLER VE BURJUVA CUMHURİYETLER	14
Mutlakiyetten İlimli Monarşiye: İngiltere	14
Pays-Bas'ta Devrim	15
DIŞ POLİTİKANIN YENİ TEMELLERİ	15
Genel Koşullar	15

1 - XVI. YÜZYILDA AVRUPA

BÖLÜM I

Feodal Düzenden Kapitalizme

15.yy.ın sonlarında doğru toprakta büyük mülkiyetle köylü emeğinin birlikteliği çözülmeye başladı. Köylü giderek toprağından ayrıldı. İktisadi bakımdan bağımsız köylülerin sayısı azaldı.

Feodalizmdeki sömürü kapitalizmdekinin tam zıddıdır. Feodalizm üreticinin üretim araçlarıyla donanmışlığına dayanırken, kapitalizmde üretim araçlarından üreticiyi ayırma vardı. Ortaçağa has üretim bireysel üretimken kapitalizmde büyük sosyal üretim gerçekleşti.

Bu değişimin gerçekleşmesinde büyük coğrafi keşifler ve onların iktisadi sonuçları rol oynadı. Bununla beraber temel başlangıcın kaynakları Batı Avrupa'daki üretim tekniklerinin gelişmesindedir.

Hammaddeyi işleyenlerle Pazar arasında aracılık yapan büyük tacirler ortaya çıktı. Farklı bölgeler arasındaki fiyat uçurumundan çıkar sağlıyorlardı. Tefecilik de, bu değişimle ticari ilişkilerin ağına düşen feodallerin oluşmasıyla ortaya çıktı.

Üretim Araçlarından Kopuş: Ücretliler

Parçalı toprakları yüzünden ürettikleriyle geçinemeyen köylüler ücretli olarak çalışmaya başladılar. Fakat hala ellerinde toprakları vardı, bu da onları bir yere bağımlı kılıyordu. Çiftçilerin mülklerinden de olması ellerinde bir tek emek güçlerini bıraktı. Ama üretim araçları ellerinden alındığı için bundan da yararlanamazlardı.

Kapitalist üretimin ilk biçimi imalathaneydi: Merkez imalathaneler ki hayli fazla sayıda işçinin bir araya gelmesiyle oluşan yerlerdi. Dağınık imalathaneler daha çok kırsal kesimde ayrı ayrı çalışan işçilerin ortaya çıkışıyla oluşuyordu. Karma imalathaneler ise bir bölümü evde, bir bölümü işyerinde üretilen ürünlerin imalathaneleriydi.

Tarımda ve Ticarete Kapitalist Gelişimler

Kapitalizmin tarıma girişi çiftliklerin kiralanması yoluyla oldu. Böylece kapitalist girişimci, gelip tarım emekçileriyle üretim araçları arasına girdi.

Ticari üretimin gelişmesi meta ve para dağıtımını güçleştirdi. Yalnızca örneğine bakarak büyük miktarlarda ürün satın alımı ortaya çıktı ki bu da borsanın oluşumunu getirdi.

Yeni Sınıflar ve Yeni Siyasal Yapı

İki yeni sosyal sınıf oluşmaya başladı: Burjuva ve proletarya. Proletarya sınıfını doğuran temel sosyal öge, topraksız köylüler ve varını yoğunu yitirmiş zanaatçılarla kentin alt tabakalarındaki insanlardı.

Mutlakıyet ve Kapitalizmin Doğuşu

Mutlak monarşi yerel feodallere karşı krallık iktidarının yükselişiydi. Soylular ve burjuvalar arasında bir hakem rolünü üstlendi. Kapitalizmin gelişmesine büyük katkıda bulunan monarşi zaten burjuvazinin kasasına soktuğu parayla ayakta durduğundan, imalathanelerin kurulmasına destek veriyor ve dış politikada onların haklarını savunuyordu.

BÖLÜM II

Büyük Coğrafya Buluşları ve Sömürge Fethinin Başlangıçları

Nedenleri

Siyasal ve dinsel nedenler Faslı Müslümanları arkadan çevirmektir. Fakat daha sonra iktisadi nedenler öne geçti. Avrupa'daki maden yetersizliği ve gümüşle altına duyulan açlık tetikleyici oldu. Portekizlilerin Afrika kıyılarındaki başarıları da istekleri daha da kamçılıyordu.

Batı'nın bunalımında Osmanlı'nın yarattığı baharat krizinin rol oynadığı söylenebilir de bu doğru değildir. Asıl sebep Mısır'daki taht kavgaları nedeniyle kervan yollarının ve pazarların kapatılmasıdır. Aynı dönemde Venedik devletinin Osmanlılara karşı kullanılmak üzere büyük miktarda kredi istemesiyle İtalya'da bir bunalım yaşandı. Ayrıca yeni deniz yollarına açılmaktaki tek sebep de baharat değildi. Bilimsel ve teknik koşullar da böylesi koşulları hazırladı: Pusula, yön bulmada ilerlemeler, gemi yapım tekniklerinde gelişmeler vb.

Portekizliler

Batı Avrupa ve Hint Okyanusunun kıyı ülkeleri arasındaki doğrudan ilişkiyi ilk kez gerçekleştiren Portekizliler, siyahileri de ilk kez köle olarak Avrupa'ya getirdi.

İspanyollar

Kolomb önderliğinde Amerika kıtasını keşfettiler. Asya kıtasını bulduğuna inanan Kolomb'un ölümünden sonra Amerika'ya giden Amerigo Vespucci oraya şimdiki adını verdi. Daha sonra Macellan ve Del Cano dünyanın çevresini dolaştılar.

Sömürge İmparatorlukları

İspanyollarla Portekizliler

Buluşlarla beraber geniş bir sömürgeci yayılım başladı. 16. yy.'ın ilk yarısında Portekizliler diğer devletleri saf dışı bırakarak ilk sömürge imparatorluğunu kurdular. Fakat el attıkları ülkelerin içine dalmak yerine kıyılarda yerleştiler. Sömürge imparatorlukları uzun sürmedi.

İspanyollar Meksika ve Peru'yu fethettiler. Halkları zorla Katolik yaptılar, mimari eserlere zarar verdiler.

İngiltere, Hollanda, Fransa ve Rusya

İngilizler Virginia'da, Fransızlar Kanada'da, Hollandalılar ise Hint Okyanusu üzerinde denetim kurdular. Rusların Uzakdoğu keşiflerini Kuzey Asya'nın kesimlerini kolonileştirme hareketi izledi.

Coğrafya Buluşlarının Sonuçları

İtalyan kentleri eski önemlerini yitirdiler. Buna karşın okyanus kıyısındaki kentlerin gücü arttı. Sömürge sistemi, kapitalist üretimin gelişmesi için gerekli dev sermayeyi sağladı. Malların fiyatları yükseldi. Fiyat devrimi küçük mülklerin elden çıkmasını çabuklaştırdı. Bu da ücretlilerin ücretlerini düşürdü. Bu düşüş girişimcinin işine yaradı ama soylular felakete sürükleniyordu.

Bu coğrafi buluşlar insan düşüncesine büyük boyutlar kazandırdı; sosyal düşüncede, bilimde ve teknikte gerçek bir devrim başladı.

BÖLÜM III

Yeni Bir Düşünce ve Sanat: Rönesans

YENİ BİR DÜNYA

Rönesans ve Sosyal Gerçeklik

Ortaçağ bir barbarlık dönemi olmamasına rağmen Rönesans'ta böyle adlandırıldı. Aslında bu iki dönem arasında tam bir kopuş söz konusu değildi ama Rönesans terimi yine de belli bir gerçekliği dile getiriyor.

Rönesans ideolojisi burjuvadan ve soylulardan etkilendi ve burjuva çıkarlarına hizmet etti. Gelişen bilim, burjuvanın dünya görüşüyle feodalitenin dinsel görüşü arasındaki çekişmeleri arttırdı. 16. ve 17. yy. kültürü her yanda ulusallaştı. Rönesans sanatta ve edebiyatta gerçekçiliğin doruk noktasına ulaştığı bir dönemdir.

Bu dönem çok yetenekli insanlar yetiştirdi. Hepsisi de bilim ve sanatların gelişmesine katkıda bulundular.

İtalyan Hümanizması

Eski Yunan ve Roma'ya bağlantıyla tanımlanan Rönesans, bu yoğun arayışın içindeki hümanist adı verilen kültür adamlarını doğurdu. Oluştugu karmaşık geçiş döneminde hümanizma çeşitli öğretilerden gelen dağınık bir karmaydı. Temelde dindar olan hümanistler dini dünyasallaştırıyorlardı. Hümanizmin ilericiğini belirleyen skolastiği eleştiriyor oluşudur.

Hümanizmin temelindeki bireycilik, yeni oluşan ekonomik koşullarda kişinin sadece kendi yeteneklerine güvenebilir hale gelmesindendi.

İTALYA DIŞINDA HÜMANİZMA

Görsel sanatlar gibi, Rönesans edebiyatı da, insanın güzelliğini, aklını yaratıcı gücünü selamlıyordu. Bu dönemin ruhunu en iyi temsil eden Rabelais'tir aslında. Olanca sertliğiyle feodaliteye ve ortaçağ düşüncesine karşı çıkar.

Shakespeare ve Cervantes

Şekspir feodaliz - kapitalizm geçiş döneminde ortaya çıkan uyuşmazlıkları ve çekişmeleri anlattı. (s. 65-66) Cervantes ise bir şövalye romanı (romans) yergisi yapmayı planlıyorken Don Kişot bunu aştı ve 16.- 17. yy.ın yaşamını başarıyla yansıtan bir eser meydana getirdi.

Hümanizmanın Bunalımı

Hümanistlerin yarattığı insan ülküsü burjuvazinin özlemlerine ve kapitalist düzenin gereksinmelerine yanıt veriyordu. Fakat hümanistler zamanla sosyal kötülükleri, sistemin özgür atılımlara uygun olmadığını anladılar. Böylece hümanistler insanın gerçek doğası karşısında kuşkuya kapıldılar. Mikelanj'ın olgunluk dönemi eserleri bu huzursuzluğu yansıtır.

FELSEFE VE BİLİM

Yeni Platonculuk ve Pomponazzi Akılcılığı

Platoncu akademinin yazarı Ficinus Platonculuktan ruhun ölümsüzlüğü gibi Hıristiyan inançları desteklemek için kanıtlar çıkarmaya çalışmıştır.

Avrupa'da 16. yy.da en etkili görüş Pomponazzi'nin aklın her şeyin yargıcı olduğuna dair görüşüdür. Ruhun ölümsüzlüğünü reddeden ve Kilise tarafından mahkum edilen düşünür, Rabelais, Montaigne gibi yazarları etkilemiştir.

Yeni Bilimsel Görüş

16.yy.da gelişen doğa bilimleri burjuvazinin çıkarlarına hizmet ederken aynı zamanda feodal rejimin dinsel görüşlerine karşı güçlü bir silah haline gelmişti. Kopernik'in dünyayı evrenin merkezinden kaldıran kuramı bilimin ilahiyat karşısında kazandığı bir zafer oldu.

Buna karşın 16.yy.da doğaüstü, günlük yaşamın birçok olaylarına karışıyordu; mucizelere, astrolojiye vb. inanış hala egemendi.

YENİ POLİTİKA

16. yy.dan başlayarak sosyal ve siyasal sorunlar, keskinleşen sınıf mücadelesi nedeniyle çoğalan bir ilgi uyandırdılar. *Devletin dünyasal niteliğine dikkat çekildi.*

Makyavel, görüşlerini din otoritelerine değil, yaşamdan aldığı olaylara dayandırdı. İtalya'da tek bir merkezi krallık yaratmak gerektiği sonucuna varan Makyavel, "geçmişin anlamının geleceği sezmeye yardımcı olduğuna" dikkat çekti.

Thomas Moore olaylara burjuvazinin açısından bakan düşünürlerin aksine, dikkati emekçilere ve özel mülkiyetin getirdiği olumsuzluklara yöneltti. Ütopya adlı eserinde mülkiyetin olmadığı bir düzeni önerir ama suçluların köle olarak çalıştırılabileceğini savunur. Ütopya'ya benzer başka bir tabloyu Campanella Güneş Sitesi adlı eserinde çizer.

SANATIN YENİ UFUKLARI

İtalyan Rönesans'ının Doruğu

İtalya'da Quattrocento diye adlandırılan 15.yy. boyunca , Floransa, Medici'lerin koruyuculuğu altında en bereketli sanat ocağı oldu. 16. yy.ın ilk otuz yılında Rönesans'ının doruğuna ulaşan İtalya, insanın keşfinin en güzel ürünlerini verdi. Anatomide kazanılan bilgiler gerçekçiliği zafere taşıdı.

Rönesansa dönemi sanatçılarından 16.yy.ın ikinci yarısında eser verenlerin yapıtlarında acılı ve kaygılı işaretlere rastlanır. Bunun sebebi 1530'dan başlayarak saldırıya geçen Feodalizm ve Katolikliğin etkileridir. Sanat maniyerizm adı verilen bir davranışın içine düşer.

Da Vinci – Raffaello – Michelangelo (s. 82 – 83)

Öteki Avrupa Ülkeleri

Avrupa'nın bazı yerlerinde feodal adetler sürüp giderken bazı yerlerde büyük değişimler yaşandı. Kuzeyli ülkeler, 16.yy İtalyan sanatının kişilerini kahramanlaştıran, genel tipik çizgilere önem veren üslubu yerine, insanın bireysel niteliklerine, ruhsal varlığına vb. büyük dikkat gösterildi.

Fransa'da Rönesans, mutlak monarşinin oluşum ve güçleniş koşulları içinde gerçekleşti. Sanat kralın ve sarayın hizmetine girdi.

Bruegel – Durer (s. 86)

BÖLÜM IV

Eskiden Yeni Dine: Reform

16.yy.ın reform hareketi Avrupa'nın büyük bölümünü Papalığın egemenliğinden çıkardı ve Protestan kiliselerinin kurulmasına yol açtı.

REFORMUN KAYNAKLARI

Kapitalizm ve Reform

Reform burjuvazinin feodaliteye karşı ilk başkaldırı eylemi oldu. Ayrıca sadece ideolojik bir çerçeveye sıkışıp kalmadı; genişliğine sosyal bir hareketti. Katolikliğin burjuvaziye uygun olmamasının birkaç sebebi vardı: 1- Kilise malların maliyet fiyatına karşıyordu. 2-Kilise büyük miktarda “bağış” topluyordu. 3- Avrupa’nın en büyük toprak mülkiyetine sahip bir kurum olarak burjuvazinin genişlemesine engel oluyordu.

Soylular, Halk ve Reform

Soylular da bu harekete destek verdiler. Amaçları doğmakta olan bu hareketten kendi sosyal çıkarları adına yarar sağlamaktı. Kilisenin elindeki servet soyluları da çekti. Üstelik bu papalığı devlet işlerinden uzaklaştırmak için bir fırsattı.

Halkın aşağı tabakaları da kilisenin baskısından kurtulmak için Reforma destek verdiler.

Hümanizma ve Reform

Hümanizma reformdan önceydi ve bu ikisi karşılıklı olarak birbirlerini etkilemişti. Reform için hümanist düşüncelerin halk diline aktarılmasıydı denilebilir. Matbaa ve İncil’in yeniden çevrilip yorumlanması sayesinde geniş halk kitleleri aydınlatılabildi.

Kilise ve Reform

15. yy.ın sonuna doğru Kilisenin monarşi üzerinde yarattığı tehlikenin artacağı anlaşıldı. Ahlaksal çürümüşlük, dinsel sömürü vb. gibi bir çöküntü içine giren Kilise tiksinti uyandırıyor ve protesto ediliyordu. 16. yy.da akıl imanın karşısına çıktı.

LUTHER’Cİ REFORM

Martin Luther (s. 96-97-98)

Luther imanı, açıktan açığa bireysel bir iş haline getiriyordu. Bu düşüncesi Kilisenin öbür dünya ile bu dünya arasında bir aracı olduğuna dair görüşü sarsmak anlamını taşıyordu. Kutsal Kitabı imanın tek kaynağı olarak kabul eden Luther’e göre ermişlere tapmak, diz çöküp yalvarmak ve haç çıkarmak yanlıştı. Bununla beraber

Luther Kiliseyi tamamıyla yadsımadı, onun rolü üzerine olan tartışmayı çözüm getirmeden bıraktı.

Sosyal - Siyasal Görüşleri

Luther'in "Hıristiyan özgürlüğü" kavramı müminin kişisel inancına dayanarak tanrıya doğrudan doğruya yaklaşmasıdır. Fakat Luther kiliseyi Roma'nın vesayetinden kurtaracak güç olarak proleterya'ya değil, soylulara ve imparatora bel bağlar. Onun gözünde soyluların halka yaptığı baskının zararı yok gibidir.

Luther'ci Reformun Aşamaları ve Tarihsel Sonuçları

Luther'in tezleri hemen Almanca'ya çevrildi ve yayıldı. Kilisenin durumundan hoşnut olmayanların düşüncesine egemen oldu. Luther'in reform konusundaki görüşleri açıkça burjuvaziden ve soylulardan taraftı.

Başlangıçta Papalık otoritesini savunan Luther daha sonraları bu fikrini gözden geçirdi. Papalığın yanılmazlığını, meşruluğunu ve üstünlüğünü sorgular hale geldi. Roma Luther'i tehdit etti ve onun aforoz edileceğini bildirdi. Ancak Luther o kadar güçlenmişti ki bunlara kulak asmadı. Aforoz için saptanan 60 günün sonunda Luther, herkesin gözü önünde Papalığın kararını ve yığınla Kilise eserini yaktı.

Halktan Gelen Reform

Thomas Munzer bu hareketin öncülerindendir. Tanrı'yı kitaptan tanımanın yetersizliğine inanıyordu ve ona göre imanın tek kaynağı kutsal kitap olarak değil tanrısal buyruklara göre hareket eden herkesin erişebileceği bir vahiydi. Munzer imanın ilgilendiği alanı sosyal ilişkilerin alanından ayırmadı. Böylece genel iyilik ve ortak çıkar ilkesini davranış kuralı olarak benimseyenlerin yüceltiğini vurguladı.

CALVIN'CI REFORM

Calvin Luther gibi insanın kaderini kendi eline vermek yerine Tanrı'nın buyruğuna bağladı. Luther iman yoluyla aklanmanın imkanına dikkati çekerken Calvin bunu reddetti ve insanların mutlak güç tarafından çizilen bir kaderleri olduğunu ve bunu değiştirmelerinin mümkün olmadığını savundu. Kişisel çabalar Tanrı'nın hükmünü değiştirebilecek durumda değildi. Böyle yaparak Calvin imanı bireyselleştirdi. Bu insanın hayattaki başarısını ya da başarısızlığını bilinmeyen bazı güçlere bağlamak demekti. Örneğin bir insanın şansı ticarete yaver gitmediyse bunun nedeni kestirilemez ticari koşullardı.

Bununla birlikte Calvin'in yazgı öğretisi insanlarda bir umutsuzluğa yol açmadı. Öğreti sistemin korunmasına kolaylık sağlıyordu. Çünkü eğer bir insan bahtsızsa, işinde başarıya ulaşamamışsa bunu Tanrı'nın iradesine bağlamak mümkün hale gelmişti. Aynı şekilde bir insanın zengin olması da Tanrı'nın iradesi olarak yorumlanmakta ve böylece elde edilen çıkar haksız da olsa meşrulaştırılabilmekteydi.

Calvin'in tutuculuğuna karşın düşüncesi öyle bir sosyal dinamizm taşıyordu ki, Fransa'da iç savaşlar, Pays-Bas'daki devrim ve 17.yy.daki İngiltere'deki burjuvazi devrimi hep Calvicilik bayrağı taşıyorlardı.

İngiltere'de Reform: Roma'yla Kopuş ve Sonuçları

İngiltere Kralı 8.Henry başlarda ateşli bir katolikti. Fakat kendisine bir erkek evlat veremeyen kraliçeyi boşamak isteyince kiliseyle çatıştı. Papalık otoritesini reddederek İngiliz ruhbanlarını kendisini dinsel şef kabul etmesi için zorladı. Ardından da başka biriyle evlenip kraliçe ilan etti. Kiliseyi reddetse de Katolik öğretiye olan bağlılığını sürdürdü. Hoşgörüsüz bir tutumla kendisi gibi düşünmeyenleri mahkum etti. Protestanları ateşte yaktırdı, Katolikleri ise kiliseyi destekledikleri için hain diye damgaladı.

8. Henry'nin ölümünden sonra tahta çıkan üç evladı da kendine özgü bir dinsel politika takip ettiğinden İngiltere bu 15 yıllık süre içinde 3 kez din değiştirdi. En son tahta geçen Elizabeth papa otoritesi yerine hükümdarın otoritesinin bulunduğu yeni bir kilise istiyordu. Tahta çıkışından birkaç ay sonra kendisine yüksek bir din otoritesi ünvanını veren yeni bir kanun çıkardı. Katolikliğin bazı yanlarını reddetti. Ekmek ve şarapla kutsama ayinine Roma'nın verdiğiinden bambaşka bir anlam verdi.

Bütün bu değişiklikler Anglikanizm denilen Hıristiyanlığın özel bir biçimini saptadı. Anglikanizm katolikle Protestanlığın bir karışımı olduğu için iki tarafı da memnun edemedi. Katolikler tehlikeli komplolar kurdular, Elizabeth'in kardeşini tahta geçirmeye çalıştılar. Bütün komploların önünü kesebilmek için Elizabeth kardeşi Mary'i öldürttü.

Katolikler Anglikanizmi kabul edemezlerdi ancak İngiltere'de yaşayan kalvinciler de onu kabul edemezlerdi. İngiltere kilisesini içindeki papaca putperestlikten arındırmak istiyorlardı. Kendilerini bu yüzden püritenler denildi. Elizabeth onları da hain ilan etti.

Katolik Tepkisi

16. yy.ın ortalarında reform hareketi o kadar başarı kazanmıştı ki dinsel olduğu kadar siyasi mücadele de onun üzerine yoğunlaştı. Katolikler Roma kilisesinin reforma karşı durmak ve eski durumunu yeniden elde etmek istiyorsa saldırıya geçmesi gerektiğini anlamışlardı.

1545'ten 1563 yılına kadar çeşitli aralıklarla toplanan Trento konsülünün üstlendiği görev kilise içindeki yenileşmelerdi. Kilise dış görünüşteki bozukluklardan, en güven verici dayanaklardan yoksun bırakan kötülüklerden sıyrılmaya karar vermişti. Mutlak monarşilere bir takım ödünler verdi. Ama öte yandan dogmalarını

değiştirmeye yanaşmadı, Trento konsülü Protestanları bir kez daha sapkın diye mahkum etti.

Cizvitler Tarikatı

Katolikliğin düşmanlarına karşı mücadele etmek için kuruldu. Kurnaz ve kalles bir taktik hazırlayıp uyguladılar. Her yerde dine hizmet için buldukları konumdan yararlandılar. Ortaçağ'ın din hizmetkarları gibi manastırlara kapanmaktansa sosyal hayata dahil oldular. Pohpohlama, zehirleme, öldürme, entrika, kara çalma, komplo en büyük silahlarıydı. Eğitime büyük önem veren Cizvitler, genç beyinleri ele geçirebilmek için kolejler kurdular.

BÖLÜM V

16. yy.ın İlk Yarısında Almanya ve Köylüler Savaşı

1524 -1525 yıllarını içine alan köylüler savaşı, Almanya'nın ve o yüzyıldaki Avrupa tarihinin en önemli olaylarından biridir.

16. yy.ın İlk Yarısında Almanya

16.yy.ın başlarında Almanya'da feodalizm egemendi. Bununla beraber sanayide kapitalist üretimin ilk örnekleri görülür. Çeşitli madenlerin üretimi bakımından Almanya önde geliyordu. Maden ortaklıklarının kazançları toplumun çeşitli katlarını sömürme sayesinde şiştikçe şişiyordu. Zanaatçılar, köylüler ve işçiler bu sömürülenlerdi. Bütün bu koşullar toplumdaki genel hıncı körüklüyordu. Bu ilerleme feodal sömürünün düzenini de etkiliyordu. Toprak sahipleri köylülerin eski edimlerini ağırlaştırıyor ve haklarını çiğniyordu. Kilise ve devlet de sömürüyü giderek arttırıyordu.

16. yy. Başlarında Almanya'da Siyasi ve Sosyal Durum

İktisadi birliğin olmayışı kimi siyasi etkileri oldu. İngiltere, Fransa merkezleşmiş ulusal birlikler haline gelmesine karşın, Almanya'da hala bir birlik yoktu.

Bütün bunlar sosyal ilişkilerde gerginliğe yol açtı. Feodal toplumun bağrındaki köylülerle feodal beylerin çatışmasının yanı sıra kapitalizmin ortaya çıkardığı yeni sınıflar arasında da gerginlik vardı.

Köylülerin gizli dernekler tarafından yürütülen mücadelesi 15. yy.ın sonundan başlayarak hareketlilik kazanmıştı. Bu eylemleri kentlerin halktan öğeleri ve çoğu kez

de küçük burjuvazi destekliyordu. Kent halkı içinde sömürülen kitleler ile hali vakti yerinde insanlar arasındaki uçurum giderek büyüyordu.

Bu durum sadece prenslerin işine yarıyordu. Soylular, burjuvalar ve imparatorun amaçlarının tam karşısında yer alıyorlardı. Bu ortamda herkes durumu kendi lehine çevirmek için çaba sarfediyordu.

Köylüler Savaşı

Bu koşullarda birçok köyde köylüler efendilerine başkaldırdılar. Gitgide her yeri sardı ve örgütlü bir nitelik aldı. 1525 yılında mektup makale olarak adlandırılan bir bildiri yayımlandı. Bu bildiri yeni bir toplum düzeni öneriyor ve hakkaniyete dayalı, eşitlikçi, paylaşımcı bir yönetim şekli istiyordu.

Ancak köylüler kendi başlarına zafer kazanamazlardı. Bağlaşık ve siyasal bir yönlendiriciye ihtiyaçları vardı. Burjuvazi ya da ücretli işçilerdi bunlar ama bu sınıfların hiç biri henüz kesinlikle oluşmuş değildi. Burjuvazi bir çok yerde başkaldırıya katılmış olsa da kendi yerel zümre çıkarlarından vazgeçmedi. Son anda köylüler yalnız kalmışlardı. Siyasal parçalanma da söz konusuydu. Köylüler üç büyük gruba bölünmüşlerdi. Savaş prenslerin işine yaradı, eskisinden daha sağlam bir şekilde soylulara, kentlilere ve kiliseye boyun eğdirdiler.

BÖLÜM VI

Kapitalizmin Palazlanması ve Mutlak Monarşilerin Oluşumu

Mutlak Monarşilerin Gelişmesi ve Koşulları

16. yy.da siyasi eğilim büyük devletlerin kurulması yönündedir. Fransa, İspanya ve İngiltere bunun örnekleridir. Monarşi, kralın ulusal ülküyü temsil etmesinin yanı sıra, hukuksal olarak ya da uygulamada, kendisine egemenlik sağlayan yetkilere sahip olmasıdır.

Çeşitli Etkenler

Güçlü bir iktidar zorunluluğunu önce uluslar arasındaki mücadeleler dayattı. Kıran kırana geçen iktisadi ve siyasi çekişmeler güçlü bir iktidarı, hızla karar alabilecek bir yönetimi gerektiriyordu.

Ulusların yapısı da bunda etkili oldu. Ülke içindeki kurumların, toplulukların sürekli çekişmesi onları ortak uygarlık adına düzene sokacak güçlü bir iktidarı gerekli kılıyordu.

Son olarak mutlak monarşi soylular ile burjuvalar arasındaki çekişmenin bir sonucuydu.

Burjuva ile Soylu Mücadelesi ve Mutlak Monarşi

Krallık iktidarı kendisine para sağlayan burjuvaziye ona krallık mülklerini bağışlayarak, işletmeler üzerine tekeller tanıyarak, senyörlere karşı kollayarak, dış politikada destekleyerek zenginleşti. Burjuvazi ise soylulaşmayı istiyordu. Bu da ancak kralın yardımıyla mümkündü.

Soylular da burjuvaziye karşı kralın lütfuna sığındılar. Savurganlıkları onları sıkıntıya sokuyordu ve düklük, markilik vb. gibi onları toplumda ön sıralarda gösterecek bütün ünvanlar kralın elindeydi. Mutlak monarşi bu yüzden bu iki sınıf arasında bir hakem gibiydi.

Mutlakliyetin Sınırları

Mutlak monarşilerin günlük yaşamda kendi hakimiyeti altındakilere etkisi, 19. yy. liberal demokrat yönetimlerinden de azdır. Kilisenin otoritesi, devletler hukuku kuralları, sözleşmeler, örfler vb. kralın iktidarını sınırlamaktadır.

Mutlak monarşi 16. yy.da ilerici bir oynayarak, pek tutarlı bir iktisadi politika izlemese de, sanayinin ve ticaretin gelişmesini destekliyordu. Fakat bir yandan da feodal ilişkileri sürdürdüğünden 17. yy.dan itibaren kapitalizmin önünde bir engel olarak belirdi.

EN GELİŞMİŞ ÖRNEK: FRANSIZ MONARŞİSİ

Kralın Etki Araçları

Hukuksal yönden de tanınan Fransa Kralının iktidarı tanrısal vekaletten geliyordu. Bütün yetkiler elinde toplanıyordu. Uygulamada onun karşısına çıkabilecek hiçbir özgürlük yoktu.

Mutlakliyet, Toplum ve İktisadi Yaşam

Kralın otoritesi bu gücü sayesinde kiliseye de kendini dayatabiliyordu. Kilisenin mülkleri onun koruyuculuğu altına girmişti. Kralın egemen olduğu feodal senyörler de yalnız ona karşı sorumluydu. Müstahkem şato kurmak, ünvanını değiştirmek vb. gibi hareketler söz konusu değildi. Kral eyaletlere, eski komün ya da kentlere de egemendi. Eyaletlerin bağıllık anlaşmalarına müdahale edebilir, kentlerde seçimlere karışabilirdi.

Bütün iktisadi yaşamı yönlendiren kral, "merkantilizm" adı verilen bir iktisadi milliyetçilik politikası gütmektedir. Böylece iktisadi bakımdan kendi yağıyla kavrulmayı mümkün kılar. Dışarıya nakit para çıkışını engelleyen kanunlar koyar vb.

Kral ulusun tüm zümrelerine lütufta bulunur; unvan, madalya, armağan, para verir, soyluluk bahşeder, böylece çekişme içindeki tüm zümreler hükümdara bağlanır.

Fransız Mutlakiyetinin Sınırları

Kral işe karıştığıında iradesini hep kabul ettirse de iletişimin gelişmemiş olması sebebiyle her yere hızla ulaşma imkanı olmadığından yerel güçler etkilerini büyük ölçüde koruyabilmektedir.

İktidarını kralın kendi görevlileri de yavaş yavaş yumuşattı. Yolsuzluklar saray içindeki görevliler topluluğunun sayısını arttırdı ve böyle bir ortamda sorumluluklar sulandı. Bu makamları sahiplerini elinden almak güçtü, bu yüzden bunlar neredeyse saraydan bağımsız bir “dördüncü sınıf” oldular. Krallar da 1550’den itibaren istediklerinde azledebilecekleri geçici görevliler kullanmak zorunda kaldılar.

Uzun süren din savaşları mutlakiyetin gelişmesini kolaylaştırdı. Savaşlardan sonra yorgun düşen nüfusu azalmış ülkede iktisadi ilerleme kösteklendi. Kralın ağır vergileriyle, başkaldıranların ele geçirdikleri yerlerde koydukları büyük vergiler sermaye birikimini önledi. Büyük burjuvazi daha az gelişti ve mutlakiyetin koşullarının yerine bir burjuva cumhuriyetinin koşulları geçmedi.

ILIMLI MONARŞİLER VE BURJUVA CUMHURİYETLER

Kapitalizmin ve burjuvazinin çok daha önemli olduğu yerlerde, ılımlı monarşi ya da burjuva cumhuriyetler görülüyor.

Mutlakiyetten İlimli Monarşiye: İngiltere

İngiltere kontluklara bölünmüştü ve her birinde bir lord vardı. Kralın onlar üzerinde bir otoritesi yoktu. Bu da aristokrasinin üstünlüğünü sağladı. Fakat daha sonra İki Gül Savaşı, dinsel tartışmalar ve iktisadi hamle Krala güç kazandırdı. Çünkü burjuvaların da krallık otoritesine ihtiyaçları vardı, bu yüzden onu desteklediler.

8.Henry burjuvaziyi destekleyerek ve manastır mülklerini satışa çıkararak İngiliz ekonomisine büyük bir ivme kazandırdı. 16. yy.ın ikinci yarısında büyük deniz ticaretine ve sanayiye sahip bir ülkeydi artık İngiltere. Soylular ve burjuvalar arasında keskin bir sınıf mücadelesi başladı ve Elizabeth’in zaferi yeni kapitalist toplumun zaferi oldu.

Manastır mülklerinin satışa çıkarılması çiftçiler için ağır bir darbe oldu. Mülklerin yeni sahipleri eski adetlere bağlı kalmayarak rantları yükseltti. Kesenekçileri tarlalarından kovdular. 1549’da bir çiftçi ayaklanması yaşandı ama kaynaşmanın olmayışı, sosyal farklılıklar hareketin dibini alttan oydu; yenildiler.

İngiliz mutlakiyeti 16. yy.da Kraliçe Elizabeth ile doruğuna vardı. İktisadi gelişme hız kazandı ama bu gelişme kendi muhalefetini de yarattı. Gücünün bilincindeki burjuvazi iktisadi etkinliğinde serbest kalmak istiyordu.

Pays-Bas'ta Devrim

Pays-Bas değişik ünvanları olan aynı prenze bağlı eyaletler topluluğuydu. Bu devrim Avrupa'daki ilk burjuva devrimi oldu. Bununla beraber, iktidar devrimci burjuvazinin eline geçmedi. Soylularla bağdaşıklık içindeki tutucu, tacir oligarşinin eline geçti. Feodal kalıntılar varlıklarını sürdürdüler.

DIŞ POLİTİKANIN YENİ TEMELLERİ

16. yy. Avrupa'sında dış politika yeni temeller üzerine oturmaya başlamıştır. Devletlerarası ilişkiler bir sistem içinde yürümeye başlamıştır. Uluslar arası hukuk belirmeye başlar. Sağlanan dengeyi herhangi bir ulusun kendi lehine bozmasını önlemek için bir takım kurallar konulur. Bu denge politikası Viyana Kongresi ve ötesine değin Avrupa politikasına egemen olacaktır.

Genel Koşullar

Avrupalı devletler yeni bir teknik olarak sürekli diplomasiyi kabul ettiler. 15. yy.in sonlarına değin bir iş görüşmek için gelen ve hemen dönen elçiler vardı. Ama bu sistem koşullar hakkında bölük pörçük bilgiler veriyordu. Yetersizliğin anlaşılmasının ardından belli bir devletin başkentinde sürekli kalan temsilciler yoluna gidildi.

Orduların yapısı ve savaş tekniğinde değişmeler oldu. Ateşli silahların önemi arttı. Piyadeler giderek ulusallaştı ve ordular daha az kalabalık hale getirildi.

16. yy. ortalarına gelindiğinde artık papanın yargısının manevi olduğu, en üst makamın kral olduğu kabul edilmişti

Server Tanilli'nin Yüzyılların Gerçeği ve Mirası'ndan özetleyen:

Eren Buğlalılar